

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена питанням педагогічного супроводу іноземних студентів з Середньоазійського регіону країн СНД. Досліджуються основні проблеми, з якими стикаються студенти з вказаного регіону під час навчання в українських ВНЗ. Розкрито сутність та завдання педагогічного супроводу кураторами даної категорії студентів, як цілеспрямованої діяльності, що включає в себе інформування про нове оточення, особливості навчання та культури, формування загальнолюдських цінностей, норм поведінки, мотивування до успішного професійного навчання, сприяння взаємодії з іншими суб'єктами освітньо-виховного процесу ВНЗ.

Ключові слова: соціальна адаптація, Середньоазійський регіон, середовище, педагогічний супровід, куратори, виховна система ВНЗ.

Стаття посвящена вопросам педагогического сопровождения иностранных студентов Среднеазиатского региона стран СНГ. Исследуются основные проблемы, с которыми сталкиваются студенты из указанного региона во время обучения в украинских вузах. Раскрыта сущность и задачи педагогического сопровождения, которое рассматривается как целенаправленная деятельность, включающая в себя информирование о новом окружении, характере обучения и культуры, общечеловеческих ценностях, нормах поведения, мотивации к успешному профессиональному обучению, помощи в налаживании взаимодействия с другими субъектами образовательно-воспитательного процесса вуза .

Ключевые слова: социальная адаптация, Среднеазиатский регион, среда, педагогическое сопровождение , кураторы , воспитательная система вуза.

The article is devoted to pedagogical assistance to foreign students from Central Asian region of the CIS countries. We study the basic problems faced by students from mentioned region while studying at Ukrainian higher educational establishment, the essence and purposes of pedagogical assistance by curators of this category of students has been disclosed, as purposeful activity, which includes informing about the new environment, peculiarities of education, culture, formation of human values, behavior norms, motivation to successful vocational training, facilitating of interaction with other individuals of educational process in higher school. The important role of curators is highlighted as curators' activity involves the implementation of such functions –

analytical, informational, organizational and communicative, socializing, controlling. As a result, given functions provide pedagogical assistance to educational activities of students-foreigners.

Key words: *social adaptation, environment, pedagogical assistance, curators, educational system of higher educational establishment.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі свого розвитку українська вища школа все активніше залучається до процесів інтернаціоналізації, з кожним роком зростає кількість студентів-іноземців у вищих навчальних закладах країни. За останні три роки згідно з офіційною статистикою кількість іноземних студентів зросла на третину. Причому, прослідковується тенденція збільшення потоку студентів з Середньоазійського регіону країн СНД. Так, за даними Департаменту освіти і науки Харківської облдержадміністрації, у 2012/13 навчальному році у вищих навчальних закладах Харкова вчилися більше 21000 іноземних студентів з 117-ти країн світу. Зараз у ВНЗ Харкова – близько 9% студентів-іноземців [5], зростає контингент іноземних студентів із середньоазійського регіону - найбільша кількість з Туркменістану. Це вимагає від професорсько-викладацького складу та керівництва вітчизняних вузів пошуку нових підходів до освіти та навчання студентів з даного регіону, адже, окрім засвоєння певної суми теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для здобуття професії, студент-іноземець повинен пройти нелегкий процес адаптації у новому культурному середовищі, оволодіти українською чи російською мовою, не втрачаючи своєї національної ідентичності, сформуватись як зріла особистість. Тому актуальності набувають питання педагогічного супроводу іноземних студентів з Середньоазійського регіону країн СНД, що сприятиме більш швидкому включенню в студентське середовище, полегшить процес навчання та виховання, вирішення даного питання, безумовно, сприятиме ефективності професійної підготовки даної категорії студентів.

Проблема навчання адаптації, виховання іноземних студентів є спектром наукових інтересів таких вчених: Д. Дядичева, Т. Довгодько, Т.Кравчіної, Д. Порох, А. Сладкіх, в працях яких досліджувалися особливості перебігу процесів адаптації до навчальної діяльності, завдання педагогічного супроводу даної категорії студентів. [1; 2; 3; 7; 8]

Разом з тим, вказані дослідження розглядають іноземних студентів в цілому, або окремі групи – африканських, арабських студентів, і, в той же час, не досліджені особливості студентів із Середньоазійського регіону країн СНД, недостатньо дослідженими залишаються питання ролі кураторів у педагогічному супроводі студентів-іноземців, що ускладнює створення цілісного погляду на вказану проблему.

Метою статті є уточнення поняття «педагогічний супровід іноземних студентів» та його завдань, розкриття завдань педагогічного супроводу іноземних студентів Середньоазійського регіону на прикладі студентів із Туркменістану.

Основна частина. Однією з важливих передумов забезпечення ефективності навчально-виховного процесу є врахування особливостей адаптації студентів-іноземців до соціально-культурного середовища в Україні. З яким ж проблемами стикають іноземні студенти? Аналіз літератури з проблеми дослідження, та емпіричні дані, отримані в Українській інженерно-педагогічній академії м. Харкова, на прикладі туркменських студентів дозволяє встановити, що для іноземного студента початок навчання в українському вищому навчальному закладі пов'язаний із цілим рядом проблем. Студент-іноземець не тільки повинен, як і українські першокурсники, навчитись ефективно організовувати свою навчальну діяльність в умовах ВНЗ, але й пройти складний процес пристосування до нового соціально-культурного середовища, пов'язаний з набуттям навичок міжкультурної комунікації. У цей період вони відчують себе особливо вразливими, несамотійними, невпевненими у собі, не всі студенти Туркменістану гарно володіють російською мовою, як мовою міжнаціонального спілкування, звичай і стиль відносин між людьми видаються їм дивними і незрозумілими. Тісні дружні стосунки зав'язуються з іншими іноземцями, як правило, вихідцями з тієї ж країни чи регіону. Такі відносини, особливо зі студентами старших курсів, які вже декілька років навчаються в Україні, з одного боку, значно полегшують процес адаптації, але з іншого, спілкування з українськими студентами є доволі обмеженим, що, в свою чергу, уповільнює процес адаптації в освітнє середовище. Усі події вони сприймають через призму власної культури й особистого соціально-культурного досвіду, і це часто може викликати своєрідний культурний шок.

Ситуація коли студент не може ефективно пристосуватися до нового середовища та його вимог, часто призводить до деформування соціальної ролі студента, яке характеризується заміною справжнього почуття дорослості, такими проявами, як свобода у відвідуванні занять, небажанням дотримуватися норм поведінки та взаємовідносин між однокурсниками та викладачами. [5,с.100]. Досить велика частка іноземних студентів не здатні до дійсно усвідомленого навчання, вони підпадають під різні впливи (протилежні навчання), яким вони не можуть протистояти. Якщо процес пристосування до нової ролі-студент, до нового навчального середовища відбувається самостійно, це в значній мірі приводить до небажаних явищ, низької успішності, погіршення здоров'я серед іноземних студентів, антисоціальної поведінки.[4, с.36]

Крім того, як правило всі іноземні студенти живуть у гуртожитках і, з моменту поселення у гуртожиток, для студента починається «випробування свободою». Вийшовши від батьків, молода людина отримує повну свободу, якої вона раніше не мала (особливо враховуючи патріархальні стосунки у сім'ї у Середній Азії) практично безмежну, поведінку і навчальну діяльність ніхто не контролює - така вільність п'янить. До того ж з'являються проблеми співіснування з іншими людьми. Треба жити в одній кімнаті з людьми, які часто мають інші звички, характер і треба вчитися налагоджувати з ними контакт, вибудовувати відносини.

Всі ці питання потребують вирішення. Від того, як довго відбувається процес соціальної адаптації, залежать поточні і майбутні успіхи студентів. Успішність адаптації студента-іноземця залежить не тільки від його інтелектуальної готовності, а й від виховної системи конкретного навчального закладу, яка складається з ректорату, адміністрації факультету, кафедр і кураторів груп іноземних студентів. Зусилля повинні бути спрямовані на встановлення міжособистісних відносин студента з викладачами, формування навичок гідної поведінки в групі, навчальному закладі, вміння спілкуватися з одногрупниками, здатності приймати і дотримуватися групові, колективні та суспільні правила життя.. Всі вказані проблеми вирішуються за допомогою цілеспрямованої виховної роботи інституту кураторів. Тобто, формуючи певні якості особистості шляхом процесу виховання, куратор сприяє пристосуванню студентів-іноземців

до нових умов. Категорії «виховання» у педагогічній літературі присвячена чимала кількість досліджень, в даній статті ми не будемо зупинятися на детальному аналізі поглядів різних вчених на визначення сутності вказаної категорії. Зазначимо, що на наш погляд оптимальним є визначення Г.В.Троцько і О.А.Денисенко «...виховання – соціально і педагогічно організований процес створення оптимальних умов для формування людини як особистості; вплив вихователя на вихованців з метою формування у них бажаних соціально-психологічних і фізичних якостей». [9, с10] Отже, виховання - це процес який сприяє формуванню системи цінностей і норм індивіда щодо певних форм та проявів соціальної поведінки. Саме цілеспрямована виховна робота з іноземним контингентом студентів дозволить вирішити проблему їх пристосування до особливостей навчально-виховного процесу, культурного середовища України. Саме, за допомогою цілеспрямованої виховної роботи ВНЗ здійснюється формування відкритої, розуміючої та приймаючої позиції людини при спілкуванні з різними культурами, формування поважливого ставлення до свого та інших народів за допомогою засобів матеріальної й духовної культури. У різних ВНЗ України, організація та якість виховного процесу різні, і проблема пристосування іноземних студентів до нових умови вирішується по-різному. Найбільш дієвою, на наш погляд, є підтримка з боку кураторів, хоча інститут кураторів діє не в усіх ВНЗ України, і взагалі щодо необхідності діяльності такого інституту точаться жваві суперечки.

Саме куратор студентської групи іноземних студентів здійснює підтримку даної категорії студентів у процесі навчання у ВНЗ. Оскільки діяльність кураторів передбачає реалізацію наступних функцій - аналітичної, інформаційної, організаційно-комунікативної, соціалізуючої, контролюючої. В підсумку вказані функції забезпечують педагогічний супровід навчально-виховної діяльності студентів іноземців. Таким чином, педагогічний супровід навчально-виховної діяльності студентів іноземців передбачає цілеспрямовану діяльність, що включає в себе інформування про нове оточення, про особливості навчання, культури, формування загальнолюдських цінностей, норм поведінки, мотивування до успішного професійного навчання, сприяння взаємодії з іншими суб'єктами освітньо-виховного процесу ВНЗ. Такий супровід у ВНЗ у буде ефективним за

умови його цілісності, що передбачає наступність цілей, змісту, середовища міжкультурних комунікацій, форм виховної роботи, що забезпечить у свою чергу становлення у студентів іноземців професійних і світоглядних компетенцій, комунікативної культури й громадянської зрілості, почуття поваги до цінностей інших культур на основі загальнокультурних і національних цінностей.

Зазначимо, що особливістю навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі є те, що він спрямований на дорослу людину, яка вже має певний світогляд, систему цінностей, норм. З погляду гуманістичної педагогіки його основним завданням є створення умов для саморозвитку, самореалізації особистості. Педагогічне супроводження студента відповідає умовам гуманістичної педагогіки, оскільки відповідає принципу врахування індивідуальних, культурних, вікових особливостей особистості іноземного студента.

Таким чином, педагогічний супровід дозволяє вирішити питання безболісного та прискореного процесу пристосування до нових соціокультурних умов іноземних студентів. Такий супровід реалізується всією навчально-виховною системою ВНЗ починаючи від ректорату і закінчуючи куратором групи іноземних студентів. Але саме куратор втілює всі вказані вище завдання супроводу, оскільки безпосередньо на індивідуальному рівні працює з групою іноземних студентів. Однак, слід розуміти, що ефективність психолого-педагогічного супроводу і, в підсумку, вектор професійного, особистісного зростання студентів іноземців прямо залежить від організаторських та особистісно-професійних якостей куратора групи. Значна частина кураторів взагалі не підготовлені та неспроможні своєчасно вирішувати злободенні питання теорії та практики психолого-педагогічного супроводу іноземних студентів у ВНЗ. Тому подальших наукових розробок потребують питання методичного забезпечення діяльності кураторів у групах іноземних студентів.

Література

1. Довгодько Т. Особливості пропедевтичної підготовки студентів-іноземців та їх психолого-педагогічна адаптація у науковому середовищі вищих навчальних закладів / Т.Довгодько // Матеріали міжнарод. науч.-методич. Конф.

[«Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении»]. – Харьков : НТУ «ХП», 2008. – 362 с.

2. Дядичев І. В. Культурно-виховна робота у процесі адаптації іноземних студентів до навчання в університеті [Електронний ресурс] / І. В. Дядичев // Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: матеріали XVIII наук.-практ. конф. «Університет і регіон» з проблем сучасної освіти (Луганськ, 24-25 жовтня 2012 р.). – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2012.

3. Кравчина Т. В. Адаптаційні стратегії навчально-професійної діяльності студентів ВНЗ / Т. В. Кравчина // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – Хмельницький : ХІСТ, 2011. – № 4. – С. 87-91.

4. Костяк Н. В. Психолого-педагогічні аспекти адаптації студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України / Н. Костяк, Н. Козак, Г. Паласюк // Всеукраїнська конф. [«Проблеми навчання іноземних студентів у медичних вищих навчальних закладах України»], (Тернопіль, 19-20 квітня 2002 р.). – Тернопіль, 2002. – № 3. – С. 35.

5. Мудрик Л. Р. Роль куратора в адаптації студентів до нового соціального середовища ВНЗ / Л. Р. Мудрик // Науковий часопис імені М. П. Драгоманова. – Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Вип. 10. – 2010. – С. 99-119.

6. Іноземні студенти в Україні : хто вони? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/vnz/student_life/39084/

7. Сладких І. А. Етнопсихологический аспект адаптации африканских студентов в Украине / И. А. Сладких // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. – Х. : НТУ «ХП», 2008. – Вип. 18 (22). – С. 259-272.

8. Порох Д. А. Соціально-педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих медичних навчальних закладах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Д. О. Порох. – Луганськ, 2011. – 20 с.

9. Троцько Г. В. Організація виховної роботи куратора у вищому

педагогічному навчальному закладі: метод. рекомендації / Г. В. Троцько,
О. А. Денисенко. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2007. – Ч. 1. – 131 с.